

overweging voor 4 november 2018 – gedachteniszondag, Jacobs ladder
Gemeente,

Sjaak Verboom is fotograaf. In zijn fotoserie 'Thin places' plaatst hij in gefotografeerde objecten een kleine ronde foto die de indruk wekt dat er een doorkijkje in de foto te zien is. Alsof je verder of dieper kunt kijken dan het beeld van de foto zelf.

In deze serie 'Thin Places' is ook een foto van een rots in een wat kaal landschap met hier en daar wat plukjes groen.

In die rots, die zich ergens in Spanje bevindt, zit van nature een opening, een holte, aan de voorkant.

Op het moment dat hij bezig is zijn statief neer te zetten om een foto van de rots te maken, komt er een oude man voorbij.

De man spreekt alleen Spaans, Sjaak Verboom totaal niet, dus met enkele woorden en wat handgebaren komt het tot een kort gesprek.

De oude man wijst naar de rots en zegt: mi madre.

Hij wijst met zijn stok op zo'n 90 cm vanaf de grond en zegt: niña.

En weer wijst hij naar de rots.

Sjaak begrijpt hieruit dat toen de moeder van deze oude man een kind was, zich zij altijd verstopte in de holte van deze rots.

De man schrijft in het zand: 95.

Zijn moeder is 95 jaar inmiddels...

De mannen knikken nog eens naar elkaar en gaan weer uiteen.

Het is om deze reden dat de foto van deze rots een plekje kreeg in de serie 'thin places'. Sjaak zegt: Ik kijk nu met andere ogen naar de puntige rots met het gat. Voor deze man is die steen meer dan geologie.

Het is een herinnering. Een levende herinnering.

Zijn verhaal bezielt deze dode plek.

De link met de droom van Jacob is niet moeilijk te leggen.

Toen Jakob wakker werd na zijn bijzondere droom, zette hij de steen die als hoofdkussen had gediend rechtop.

Hij zei bij zichzelf: 'Wat een ontzagwekkende plaats is dit. Dit moet de poort van de hemel zijn.' Hij wijdde de plek door olie over de steen uit te gieten.

Het is wel een beetje raar dat de God van hemel en aarde op sommige geografische plaatsen meer aanwezig zou zijn dan op andere. Vreemd en ongrijpbaar.

De Engelse taal kent een term voor dit soort plaatsen: 'thin places', plaatsen waar hemel en aarde elkaar bijna raken.

Wanneer je dit soort plaatsen wetenschappelijk zou onderzoeken, geografisch, biologisch, scheikundig, op welke manier dan ook, zou je niks goddelijks aantreffen.

Hoezo thin places – we hebben hier een gewone steen of rots die er al honderden of duizenden jaren ligt.

Thin places bestaan alleen in onze ervaring.

Voor de oude Spaanse man was de rots met de holte erin geladen met een dierbare herinnering.

De rots vormde een doorkijkje naar de jeugd van zijn stokoude moeder.
Was zij een kind geweest dat het heerlijk vond om in de natuur te dwalen, en om overal op en in te klimmen?

Of verstopte ze zich juist in de rots omdat ze daar haar veiligheid vond?

De rots is een deur naar een stukje levensverhaal, naar hoe zijn moeder ook een hele levensweg heeft afgelegd, roept misschien iets op van nostalgie, of van kinderlijke onbezonnenheid en vrijheid, heeft vast ook linken met zijn eigen jeugd – met andere woorden de rots is voor deze man een thin place waar heden en verleden elkaar raken.

Voor andere mensen is het 'gewoon een rots'.

Vandaag gedenken we onze dierbaren.

Veel mensen hebben een foto van hen op een plaats staan waar ze vaak zijn.

Soms met een bloem, een kaarsje of een voorwerp dat diegene typeert.

Anderen gaan bijvoorbeeld geregeld naar het graf.

Zo'n plek fungeert als een thin place, een plek waar jouw dierbare als het ware ietsje dichterbij is.

Een plaats die herinneringen oproept, die naar boven brengt wat diegene voor jou betekende.

Het gedenken in een kerkdienst heeft hier ook mee te maken.

Door het ritueel van het noemen van de namen en het aansteken van de kaarsjes ontstaat er een thin place waarin heden en verleden elkaar bijna raken. Maar deze plek en deze setting maken dat er nog een andere laag meespeelt.

Zou hier niet ook een soort thin place kunnen ontstaan waarin ons zicht op het goddelijke of onze ervaring daarvan, ietsje sterker kan zijn dan anders?

Niet wetenschappelijk toetsbaar, maar misschien wel waarneembaar?

Jacob is op de vlucht.

Hij heeft het eerstgeboorterecht en de zegen van zijn vader met een paar listige trucs afgepakt van zijn broer Ezau.

Ezau werd daar zo kwaad over dat hij zei dat hij zijn broer zou vermoorden.

Jacob is daarom op de vlucht naar zijn oom.

Het zal vele jaren duren voor hij zijn broer weer zal ontmoeten.

De lezing die we net hoorden is de eerste scene van zijn tocht, en deze begint met: de zon was al ondergegaan.

De laatste scene voordat Jacob Ezau weer ontmoet, is de worsteling bij de rivier de Jabbok. Op het moment dat de worsteling voorbij is en Jacob die rivier oversteekt, staat er dat de zon weer opgaat.

In beide scenes ontvangt Jacob een zegen.

Hij ontvangt een soort bevestiging dat het goed is dat hij zijn tocht voortzet, en hoort ook dat hij die reis niet alleen hoeft te gaan.

Hij zal het wel zelf moeten doen, maar hoeft het niet alleen te doen.

Ga maar, en ik zal met je gaan, is de boodschap die hij ontvangt.

Hij wordt gesterkt in zijn moed en vertrouwen om op weg te gaan, en nadat hij Ezau heeft gezien, om op weg te gaan naar zijn eigen thuis.

Wat opvalt in de droom die Jacob heeft, is dat de engelen de ladder op en neer gaan.

Ze gaan van beneden naar boven.

In mijn argeloosheid dacht ik eerst even dat ze uit de hemel zouden neerdalen, maar nee, ze beginnen met klimmen.

In de joodse traditie is er een midrasj die de vraag stelt waarom de engelen heen en weer gaan over de ladder.

De midrasj legt uit dat ze Jacob zien liggen als arme vluchteling.

En als ze boven zijn, zien ze Jacob opnieuw, maar dan zoals God hem ziet.

Het verschil is zo groot dat ze zich afvragen of het wel dezelfde man is die ze zien.

Verbaasd gaan ze daarom weer naar beneden om te kijken of het inderdaad om dezelfde man gaat.

Het is alsof die ladder een thin place voorstelt.

Maar dan niet van de aarde uit gezien, maar vanuit de hemel.

En dat biedt een verfrissend maar vooral troostend perspectief: de hemelse blik op een mens is mild en zacht, en ziet naar het wezen van een mens.

Het ziet je moeite om je staande te houden in dit bestaan, het ziet hoe je daarin je wegen bent gegaan en patronen hebt ontwikkeld die misschien niet altijd even liefdevol waren. Maar ziet ook van waaruit je die keuzes hebt gemaakt, wie je ten diepste bent, wat je potentie is.

Het is een oneindig liefdevolle blik.

Wat verder opvalt in het beeld is dat God naast Jacob staat.

Ook hier een omkering van wat we misschien zouden verwachten, namelijk dat God bovenaan de ladder zou zijn en Jacob onderaan.

God die naast Jacob staat is een beeld voor de boodschap die Jacob hier meekrijgt.

Ga maar, en ik zal met je gaan klinkt die boodschap.

Nu, aan het begin van zijn reis wordt zijn vertrouwen dat hij er niet alleen voor staat, bevestigd, en die wordt aan het einde van zijn tocht, als de zon weer opgaat, nog eens herhaald.

God gaat in dit beeld verder dan dat er alleen sprake zou zijn van een thin place. Deze ons overstijgende kracht, deze bron van liefde, van mildheid en nabijheid wordt deel van onze aardse werkelijkheid. In het NT horen we zelfs: het woord is vlees geworden.

God is mens geworden.

Zoals we vandaag onze dierbaren weer even iets dichterbij proberen te halen in onze herinneringen, zo mag vandaag ook ons vertrouwen gevoed worden.

De reis die begint bij het verlies van iemand die je lief is, is meestal niet gemakkelijk.

Pijn, verdriet, leegte, gemis dienen zich aan en bepalen onze gemoedstoestand. Eenmaal op reis wijzigt dat gevoel van moment tot moment, van week tot week, van jaar tot jaar.

Het gaat niet alleen maar makkelijker, de rouw fluctueert in kracht, in pijn.

Goede momenten van troost wisselen af met momenten waarop de rauwe werkelijkheid doordringt.

Ook na jaren, wanneer het eerste verdriet en de eerste ontredde al lang zijn gezakt, zijn er nog altijd momenten waarop het door je heen gaat: weet je nog toen?

Oh, ik mis hem zo.

Wat jammer dat zij er nu niet bij is...

Vandaag ligt voor sommigen nog in het begin van die reis, voor anderen is de tocht van de rouw al veel eerder begonnen.

Het feit dat we hier vandaag samen zijn, de namen van onze dierbaren noemen voor Gods aangezicht en de lichtjes ontsteken aan de paaskaars, mag ons tegelijk doordringen van hernieuwd vertrouwen.

God, bron van liefde en kracht is niet alleen te vermoeden via een thin place, maar maakt deel uit van de aardse werkelijkheid.

Niet zozeer wetenschappelijk aanwijsbaar of bewijsbaar, maar soms wel ervaarbaar, voor ieder mens op individuele wijze.

Gods belofte klinkt immers als: Ga maar, en ik zal met je gaan.

Amen.